

Rolnummers 2033 en 2043
Arrest nr. 89/2001 van 21 juni 2001

ARREST

In zake : de prejudiciële vragen betreffende artikel 12 van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971, gesteld door het Arbeidshof te Gent.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters H. Boel en M. Melchior, en de rechters P. Martens, A. Arts, E. De Groot, L. Lavrysen en J.-P. Snappe, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter H. Boel,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vragen*

Bij arresten van 21 en 28 september 2000 in zake de n.v. Fortis tegen F. Scheurweg en in zake M. Rau tegen Apra, waarvan de expedities ter griffie van het Arbitragehof zijn ingekomen op 28 september 2000 en 5 oktober 2000, heeft het Arbeidshof te Gent de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt het artikel 12 van de wet van 10 april 1971 betreffende de arbeidsongevallen de beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie, vervat in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, eventueel in samenhang met de artikelen 8 en 14 E.V.R.M., in zoverre die bepaling een onderscheid maakt tussen gehuwden en ongehuwd samenwonenden, meer bepaald in zoverre het de lijfrente (gelijk aan 30 percent van het basisloon van de getroffene van een arbeidsongeval die overlijdt) toekent en dus voorbehoudt aan gehuwden, terwijl het die lijfrente niet toekent en dus weigert aan de ongehuwde, met de overleden getroffene (gemeenrechtelijk of wettelijk) samenwonende partner ? »

II. *De feiten en de rechtspleging in de bodemgeschillen*

Zaak nr. 2033

Terwijl zij in dienst was van de n.v. Wester als bediende, is C. De Wilde overleden aan de gevolgen van een ongeval.

Als gevolg van dat ongeval heeft de wetsverzekeraar, de n.v. Fortis, een lijfrente gevestigd ten gunste van het kind van het slachtoffer. Maar de verzekeraar heeft geweigerd ten gunste van F. Scheurweg, levensgezel van het slachtoffer en vader van het kind, de bij artikel 12 van de wet van 10 april 1971 voorgeschreven lijfrente te vestigen op grond van de bewering dat die lijfrente enkel aan de echtgenoot onder bepaalde voorwaarden was voorbehouden.

Voor de Arbeidsrechtbank te Gent heeft F. Scheurweg doen gelden dat dat artikel 12 een schending inhoudt van de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet doordat het voor de gehuwde echtgenoot en niet voor de ongehuwde partner een recht opent, terwijl ook het ongehuwd samenwonen een stabiel karakter kan vertonen. De Arbeidsrechtbank verklaarde de vordering gegrond en veroordeelde de verzekeraar tot het betalen van een lijfrente aan F. Scheurweg.

De n.v. Fortis stelde hoger beroep in tegen het vonnis en het Arbeidshof besliste de hierboven vermelde prejudiciële vraag te stellen.

Zaak nr. 2043

Terwijl hij in dienst was van de n.v. F.C.T. als werknemer, is P. Reychler overleden aan de gevolgen van een ongeval.

Als gevolg van dat ongeval heeft de wetsverzekeraar, de Gemeenschappelijke Verzekeringskas Apra, geweigerd ten gunste van M. Rau, levensgezellin van het slachtoffer, de bij artikel 12 van de wet van 10 april 1971 voorgeschreven lijfrente te vestigen op grond van de bewering dat die lijfrente enkel aan de echtgenoot onder bepaalde voorwaarden was voorbehouden.

Voor de Arbeidsrechtbank te Brugge heeft M. Rau doen gelden dat dat artikel 12 de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt doordat het voor de gehuwde echtgenoot en niet voor de partner in een niet-gehuwd paar een recht opent. De Arbeidsrechtbank verklaarde de vordering ongegrond.

M. Rau stelde hoger beroep in tegen het vonnis en het Arbeidshof besliste de hierboven vermelde prejudiciële vraag te stellen.

III. De rechtspleging voor het Hof

Bij beschikkingen van 28 september 2000 en 5 oktober 2000 heeft de voorzitter in functie de rechters van de respectieve zetels aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om in die zaken artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Bij beschikking van 11 oktober 2000 heeft het Hof de zaken samengevoegd.

Van de verwijzingsbeslissingen is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 17 november 2000 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 2 december 2000.

Memories zijn ingediend door :

- de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, bij op 27 december 2000 ter post aangetekende brief;
- de n.v. Fortis, met maatschappelijke zetel te 1000 Brussel, E. Jacquainlaan 53, bij op 28 december 2000 ter post aangetekende brief;
- F. Scheurweg, wonende te 1820 Steenokkerzeel, Lutgardisstraat 24, bij op 29 december 2000 ter post aangetekende brief;
- de Gemeenschappelijke Verzekeringskas Apra, met maatschappelijke zetel te 2000 Antwerpen, Frankrijklei 64-68, bij op 29 december 2000 ter post aangetekende brief.

Van die memories is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 31 januari 2001 ter post aangetekende brieven.

Bij beschikkingen van 6 februari 2001 en 22 mei 2001 heeft het Hof de zetel respectievelijk aangevuld met de rechters L. Lavrysen en J.-P. Snappe.

Memories van antwoord zijn ingediend door :

- F. Scheurweg, bij op 28 februari 2001 ter post aangetekende brief;
- de Ministerraad, bij op 2 maart 2001 ter post aangetekende brief.

Bij beschikking van 28 februari 2001 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot 28 september 2001.

Bij beschikking van 16 mei 2001 heeft het Hof de zaken in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 6 juni 2001.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 17 mei 2001 ter post aangetekende brieven.

Op de openbare terechtzitting van 6 juni 2001 :

- zijn verschenen :

. Mr. E. Van Hoorde, advocaat bij de balie te Gent, *loco* Mr. W. Van Eeckhoutte, advocaat bij het Hof van Cassatie, voor F. Scheurweg;

. Mr. M. Schollier *loco* Mr. V. Vandevelde, advocaten bij de balie te Gent, voor de n.v. Fortis;

. Mr. J. De Busscher, advocaat bij de balie te Brugge, voor de Gemeenschappelijke Verzekeringskas Apra;

. Mr. B. Van Hyfte, tevens *loco* Mr. J. Vanden Eynde, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers L. Lavrysen en J.-P. Snappe verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- zijn de zaken in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

A.1. Volgens F. Scheurweg heeft de in het geding zijnde bepaling als doel een rente toe te kennen aan de nabestaanden die met het slachtoffer van een dodelijk arbeidsongeval een stabiele band hadden, gekenmerkt door wederzijds onderhoud en bijstand. Gehuwden en ongehuwd samenwonenden vormen ten aanzien van die bepaling vergelijkbare categorieën. Om het doel te bereiken is het huwelijk naar zijn mening een criterium van onderscheid dat noch pertinent noch evenredig is. De bewering dat het onderscheid niet pertinent is, wordt geïllustreerd aan de hand van rechtspraak en regelgeving in andere takken van de sociale zekerheid. De bewering dat het onderscheid niet evenredig is, steunt op de vaststelling dat de ongehuwde partner geen enkel recht heeft op een arbeidsongevallenrente. Bovendien vereist het recht op eerbiediging van het gezinsleven dat geen onderscheid mag worden gemaakt tussen een wettig en een feitelijk gezin. Hij leidt daaruit af dat de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens zijn geschonden.

A.2. Volgens de n.v. Fortis opteerde de wetgever bewust voor het huwelijk als criterium van onderscheid voor de toekenning van een lijfrente aangezien het huwelijk betere kansen op stabiliteit en duurzaamheid biedt dan andere samenlevingsvormen. Weliswaar worden gehuwden en ongehuwd samenwonenden op sommige vlakken gelijkgeschakeld, maar dat zou op andere vlakken lang niet het geval zijn. Zij is van oordeel dat het huwelijk een pertinent criterium is om in geval van overlijden een rente toe te kennen aan de overlevende partner. Elk ander criterium is moeilijk hanteerbaar en zou een enorme casuïstiek veroorzaken. De in het geding zijnde bepaling zou derhalve niet in strijd zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Evenmin zou artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens de Lid-Staten ertoe verplichten ongehuwde paren een identiek statuut te geven als gehuwde paren.

A.3. Volgens de Gemeenschappelijke Verzekeringskas Apra vloeit het verschil in behandeling voort uit de algemene bekommernis van de wetgever om het wettig gezin te beschermen. Die opportuniteitskeuze zou slechts ruimte laten voor een uiterst marginale toetsing door de rechter. Het verschil in behandeling tussen gehuwden en ongehuwd samenwonenden is niet in strijd met het gelijkheidsbeginsel. Beide categorieën bevinden zich immers niet in een vergelijkbare situatie. Bovendien is het onderscheid objectief en redelijk verantwoord. Aangezien het recht op de arbeidsongevallenrente niet behoort tot de rechten en vrijheden die door het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens zijn toegekend, is artikel 14 van dat Verdrag niet van toepassing. Overigens zou uit artikel 8 van hetzelfde Verdrag niet de verplichting kunnen worden afgeleid voor de Lid-Staten om in hun interne recht aan ongehuwd samenwonende paren een gelijkwaardig statuut te geven als aan gehuwde paren.

A.4. De Ministerraad verwijst naar het arrest nr. 137/2000 en meent dat de thans voorliggende vraag op dezelfde wijze moet worden beantwoord. Hij wijst erop dat in beide bodemgeschillen geen sprake kan zijn van een wettelijke samenwoning in de zin van de wet van 23 november 1998 omdat lang vóór de inwerkingtreding van die wet door een arbeidsongeval een einde kwam aan de samenwoning. Het Hof zou die wet in het voormelde arrest overigens reeds in aanmerking hebben genomen. Bovendien brengt de wettelijke samenwoning op zich geen verplichting van hulp en bijstand tot stand. Het is slechts bij overeenkomst dat de samenwonenden een dergelijke verplichting kunnen organiseren. De juridische toestand van gehuwden en wettelijk samenwonenden blijft derhalve verschillend.

A.5. In zijn memorie van antwoord wijst F. Scheurweg op een aantal rechterlijke uitspraken die op diverse vlakken aan het ongehuwd samenwonen dezelfde gevolgen verbinden als aan het huwelijk, precies vanuit de overweging dat beide samenlevingsvormen zijn gekenmerkt door dezelfde principes van onderlinge hulp en bijstand en het versterken van elkaars bestaanszekerheid. Door de evoluerende rechtspraak en de wijzigingen in de wetgeving, zo vervolgt hij, kan men niet meer spreken van een werkelijke keuze tussen beide samenlevingsvormen aangezien de betrokkenen slechts in beperkte mate weten waarvoor zij kiezen. Ten slotte merkt hij op dat het Hof in het arrest nr. 137/2000 niet is ingegaan op de wettigheid van het doel, de redelijkheid van het onderscheid en de evenredigheid van de verschillende behandeling en het ermee beoogde doel.

- B -

B.1. De prejudiciële vragen hebben betrekking op de bestaanbaarheid, met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, van artikel 12 van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 (*Belgisch Staatsblad* van 24 april 1971), dat bepaalt :

« Wanneer de getroffene ten gevolge van het arbeidsongeval overlijdt, wordt een lijfrente, gelijk aan 30 pct. van diens basisloon, toegekend :

1° aan de echtgenoot die op het tijdstip van het ongeval noch uit de echt, noch van tafel en bed is gescheiden;

2° aan de echtgenoot die op het tijdstip van het overlijden van de getroffene noch uit de echt, noch van tafel en bed gescheiden is, op voorwaarde dat :

a) het huwelijk gesloten na het ongeval minstens één jaar vóór het overlijden van de getroffene plaatsvond of,

b) uit het huwelijk een kind is geboren of,

c) op het ogenblik van het overlijden een kind ten laste is waarvoor één van de echtgenoten kinderbijslag ontving.

De overlevende die uit de echt of van tafel en bed gescheiden is en die een wettelijk of conventioneel onderhoudsgeld genoot ten laste van de getroffene, heeft eveneens recht op de lijfrente als bedoeld in het eerste lid, zonder dat die rente meer mag bedragen dan het onderhoudsgeld ».

B.2. Uit de motivering van de arresten waarbij aan het Hof de vragen worden gesteld, volgt dat het Hof verzocht wordt de echtgenoten te vergelijken met de andere personen van een verschillend geslacht die een levensgemeenschap vormen. Enkel de eerstgenoemden kunnen een lijfrente genieten indien zij op het ogenblik van het ongeval of op het ogenblik van het overlijden van het slachtoffer noch uit de echt, noch van tafel en bed gescheiden zijn, voor zover zij dan de voorwaarden vervullen die in het 2° van het voormelde artikel 12 zijn vastgesteld.

B.3. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.4. De echtgenoten en de personen die een levensgemeenschap vormen zijn categorieën van personen die op het vlak van de sociale zekerheid vergelijkbaar zijn. In de huidige sociale context kunnen twee personen die samenwonen een levensgemeenschap vormen en zich in een staat van onderlinge economische afhankelijkheid bevinden die vergelijkbaar is met die van gehuwde paren.

B.5. Uit de gegevens van de zaken blijkt dat de betrokken personen geen verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd overeenkomstig de wet van 23 november 1998. Het Hof beperkt zijn onderzoek derhalve tot de categorie van ongehuwd samenwonenden die geen dergelijke verklaring hebben afgelegd.

B.6. Het verschil in behandeling steunt op het objectieve gegeven dat de juridische toestand van echtgenoten en niet-gehuwde paren verschilt, zowel wat betreft de verplichtingen jegens elkaar, als wat betreft hun vermogensrechtelijke toestand. Echtgenoten zijn elkaar hulp en bijstand verschuldigd (artikel 213 van het Burgerlijk Wetboek), zij genieten de bescherming van de gezinswoning en de huisraad (artikel 215 van het Burgerlijk Wetboek), de echtgenoten moeten hun inkomsten bij voorrang besteden aan hun bijdrage in de lasten van het huwelijk (artikel 217 van het Burgerlijk Wetboek), waarin de echtgenoten moeten bijdragen naar vermogen (artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek). Schulden die door een der echtgenoten worden aangegaan ten behoeve van de huishouding en de opvoeding van de kinderen verbinden de andere echtgenoot hoofdelijk, behoudens wanneer zij, gelet op de bestaansmiddelen van het gezin, buitensporig zijn (artikel 222 van het Burgerlijk Wetboek).

Die wederzijdse rechten en plichten gelden als zodanig niet voor personen die, hoewel zij een levensgemeenschap vormen, tegenover elkaar niet dezelfde juridische verbintenissen hebben aangegaan. Er moet bovendien rekening worden gehouden met het feit dat men beslist te huwen of buiten het huwelijk samen te wonen met kennis van de voor- en nadelen van de ene en de andere samenlevingsvorm.

B.7. Het staat aan de wetgever te beslissen of, en in hoeverre, de personen die een levensgemeenschap vormen, dienen te worden behandeld zoals de gehuwde paren wat de arbeidsongevallen betreft. Zelfs al houdt het Hof rekening met de recente wetwijzigingen waarbij de samenwonenden juridisch gelijk worden gesteld met de echtgenoten, toch kan het Hof niet in de plaats van de wetgever oordelen in een aangelegenheid die een dergelijke evolutie doormaakt.

B.8. Luidens de bewoordingen van de prejudiciële vraag noopt deze ook tot een toetsing aan de hand van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, gelezen in samenhang met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. De combinatie van de artikelen 10 en 11 met de voormelde verdragsbepalingen leidt te dezen niet tot een andere conclusie.

B.9. Uit wat voorafgaat volgt dat de in het geding zijnde maatregel niet als kennelijk onredelijk kan worden beschouwd.

B.10. De wetgever miskent evenmin de regels van gelijkheid en niet-discriminatie doordat hij de echtgenoten die uit de echt zijn gescheiden of van tafel en bed zijn gescheiden, die onderhoudsgeld genoten ten laste van het slachtoffer, enerzijds, en de personen die een levensgemeenschap vormen, anderzijds, op verschillende wijze behandelt. Het onderhoudsgeld vormt immers, na de echtscheiding of de scheiding van tafel en bed, de voortzetting van de verplichting tot bijstand en hulp.

B.11. De vragen dienen ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 12 van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 schendt niet de beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie, vervat in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, eventueel in samenhang met de artikelen 8 en 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, in zoverre die bepaling een onderscheid maakt tussen gehuwden en ongehuwd samenwonenden.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 21 juni 2001.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

H. Boel